

KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ UYGULAMALARI HAKKINDA OKUL YÖNETİCİLERİNİN GÖRÜŞLERİ*

Thinks of School Administrators on Inclusion Educational Applications

Emine YILMAZ BOLAT**
Nursel ATA***

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, bağımsız anaokullarında görev yapan okul yöneticilerinin kaynaştırma uygulamaları konusunda görüşlerinin belirlenmesidir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve okulunda kaynaştırma öğrencisi bulunan 12 okul yöneticisiyle yapılan çalışmalar durum çalışması deseninde gerçekleştirilmiştir. Böylece görüşmeler ile elde edilen verilerin derinlemesine incelenmesine olanak sağlanmıştır. Bu araştırmanın bulgularına dayalı olarak yöneticiler tarafından; kaynaştırma eğitiminin amacına hizmet etmediğini ancak uygun koşullar sağlanırsa çocuklar açısından yararlı bir uygulama olduğu vurgulanmıştır. Yöneticiler; kaynaştırma eğitimi ile ilgili yeteri kadar bilgi sahibi olmadıklarını, hem yöneticiler hem de öğretmenler için mesleki eğitimin önemli olduğunu, hizmetiçi eğitimlerle desteklenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Yöneticiler; kaynaştırma öğrencisinin öğretmen, öğrenci ve aileler tarafından sosyal kabul görmediğini, okulun fiziksel ve donanımsal yetersizliğiyle birlikte sınıfların kalabalıklığı ve kaynaştırma öğrencisinin birden fazla engelinin olmasının sınıflarda çeşitli sorunlara neden olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca araştırma sonucunda yöneticiler, kaynaştırma eğitiminin başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için hizmetiçi eğitimlerin yapılması, personel ve donanım desteğinin sağlanması, ön hazırlık çalışmalarına yer verilmesi ve yarı zamanlı kaynaştırma gibi çeşitli önerilerde bulunmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Kaynaştırma Eğitimi, Özel Gereksinimli Çocuklar, Okul öncesi

ABSTRACT

*Bu makale, 19-21 Ekim 2017 tarihleri arasında EYFOR 8. Uluslararası Forumunda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

**Yrd. Doç. Dr., Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, emineyilmaz@mersin.edu.tr

***MEB, mercannur497733mersin@hotmail.com

The purpose of this research is to determine the opinions of school administrators working in independent kindergartens on the inclusion practices. The qualitative research method was used in the research and the study was carried out with 12 school administrators who had mainstream students in the school. Thus, it is possible to examine the data obtained through the interviews in depth. Based on the findings of this study, it is evident that managers do not serve the purpose of cohesion training; but it is emphasized that it is a useful application for children if appropriate conditions are met. Managers; it is stated that they do not have as much knowledge as the competence of integration training and that vocational education for managers and teachers is important and should be supported with in-service trainings. It has been explained by the administrators that the mainstreaming student is not socialized by the teachers, students and parents, the school is overcrowded due to physical and hardware insufficiency, and the multiple obstacles of the mainstreaming student cause various problems in the classroom. In addition, as a result of the research, managers have made various proposals such as making in-service training, provision of personnel and hardware support, preparation for preliminary studies and part-time integration so that the mainstreaming education can be successfully implemented.

Keywords: *Mainstreaming Education, Special Needs Children, Preschool.*

GİRİŞ

Bireylerin içinde bulunduğu sosyal ve fiziki gelişimleri, öğrenmeleri ve eğitimleri üzerinde doğrudan etkili olmaktadır. Okulda veya okul dışında kurulan bireyler arası etkileşimlerle de çocukların gelişimlerine yön verilebilmektedir. Gruplar ve kişiler arası ilişkilerin niteliğini ve örgütün havasını etkileyen unsurların başında da yönetici davranışları gelmektedir (Şahin, 2013).

Yönetici pozisyonunda bulunan bireylerin bu mesleği isteyerek yapması, yeniliklere ve yenilenmeye açık, araştırmacı olması, gerekli bilgi ve beceriye sahip, kişilik özellikleri bakımından bu pozisyona uygun, grubun yapısına yön verebilecek lider bireyler olması gerekmektedir (Vural, 2008). Yönetici; anlayışlı, objektif ve adil olmalı, insan ilişkilerine ve katılıma önem vermeli, vizyoner yöneticilik özellikleri göstermeli, düşüncelerini çevresiyle paylaşmalı (Can, 2008), liderlik özelliklerine sahip olmalı, insanları peşinden sürükleyebilmeli ve işine gönül vermelidir (Aktepe, 2014). Çağdaş toplumlarda okul yöneticilerinin, problemleri doğru tespit edebilen ve çözebilen, kriz anlarında soğukkanlılıkla karar alabilen, etkili bir iletişim yeteneğine sahip, bilgili, kendine güvenen, insan ilişkilerinde başarılı kişiler olması beklenmektedir (Çelikten, 2016).

Eğitim yöneticiliği; eğitim örgütlerini önceden belirlenen amaçlara ulaştırmak için eğitim örgütünün sahip olduğu kaynakları etkili bir şekilde kullanıp,

167 / Emine YILMAZ BOLAT-Nursel ATA

eğitimin genel amaç ve ilkelerine uygun, eğitim örgütünün özel amaçları çerçevesinde belirlenen politikaları ve alınan kararları uygulamak ve yönetmektir (Taymaz, 2009). Eğitim yöneticisinden beklenen, yönetimin örgütsel amaçlarını gerçekleştirmesi ve eğitim çalışanlarına yaşamı kolaylaştırabilmesidir (Cemaloğlu, 2005). Eğitim yöneticilerinin bilgi, beceri ve davranışları okul çevresindeki diğer bireyler üzerinde de etkili olmaktadır. Öncelikle başta okul müdürü olmak üzere tüm okul personeli, özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere karşı kabul edici ve destekleyici tutumlar sergilemeli, bu öğrencilerin de normal eğitim ortamlarında eğitilme hakları olduğunu kabullenip saygı göstermeli ve kaynaştırmanın yararlı bir uygulama olduğuna inanmalıdır (Varol, 2010: 17).

Özel gereksinimli çocukların eğitimi için yer verilen kaynaştırma yoluyla yapılan eğitim uygulamalarında da okul yöneticilerinin görüşleri oldukça önemlidir. Okul yöneticilerinin kaynaştırma eğitimi uygulamaları konusundaki görüşlerinin bu konuda belirleyici olduğu söylenebilir. Taymaz'a (2009: 64) göre eğitim alanında yöneticilerin ve öğretmenlerin uygun bulmadığı değişmeyi yapmak oldukça zordur. MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin (2006) 23. maddesine göre kaynaştırma yoluyla eğitim; "özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini, destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile birlikte resmî ve özel; okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamaları" olarak tanımlanmıştır. Bu uygulamalar için okul yöneticilerinin düşünceleri ve uygulamaları oldukça önemlidir. Bu doğrultuda bu araştırmada bu araştırmada okul öncesi eğitim kurumlarındaki okul yöneticilerinin kaynaştırma uygulamaları hakkındaki görüşleri belirlenmek istenmiştir.

Araştırmanın Modeli

Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseninde gerçekleştirilmiştir. Durum çalışması deseni, farklı disiplinlerde farklı şeyleri ifade etmek için bir olayın yoğun şekilde çalışılmasıyla ilgilidir. Görüşmelerle elde edilen verilerin derinlemesine boylamsal olarak incelenmesini içerir (Glesne, 2013). Durum çalışması deseninde bir duruma ilişkin etkenler bütüncül bir yaklaşımla araştırılır ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerine odaklanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu araştırmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Sosyal bilimler alanında kullanılan ve nitel araştırmalarda sıklıkla yararlanılan içerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenen bir tekniktir (Büyüköztürk vd. 2013). İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya

getirmek ve bunları okuyucunun anlayacağı biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 227).

Çalışma Grubu

Mersin il merkezindeki Yenişehir ve Toroslar ilçelerindeki bağımsız anaokullarda yönetici olarak görev yapan 12 okul müdürü çalışma grubunu oluşturmaktadır. Yenişehir ilçesinin sosyo-ekonomik düzey açısından üst sosyo-ekonomik düzeyde, Toroslar ilçesinin ise alt sosyo ekonomik düzeyde olduğu düşünülmektedir. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden tipik durum örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Tipik durum örneklemesindeki amaç, ortalama durumları çalışarak belirli bir alan hakkında fikir sahibi olmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Araştırma grubundaki yöneticilerin yaşları 32-49 yaş arasında değişmekte olup, 9'u kadın 3'ü ise erkektir. Yöneticilerden ikisi yüksek lisans mezunudur. Mezuniyet alanlarına bakıldığında 10'u okul öncesi öğretmenliği lisans programı mezunu iken bir tanesi çocuk gelişimi ve eğitimi bölümü, biri ise rehberlik ve psikolojik danışmanlık mezunudur. Yöneticilik sürelerine bakıldığında 4'ü 1-5 yıl, 6'sı 6-10, biri 11-15 yıl, biri 16-20 yıldır okul yöneticisi olarak görev yapmaktadır.

Veri Toplama

Araştırma verileri görüşme yolu ile elde edilmiştir. Görüşme esnasında araştırmacılar tarafından yapılandırılmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda okul öncesi kurum yöneticilerine açık uçlu 12 soru yöneltilmiştir. Görüşme formlarının asıl uygulanmasına geçmeden önce iki yöneticiyle pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulamada soruların; araştırmanın amacına uygunluğu, anlaşılır ve sıralanışının uygun olup olmadığı değerlendirilmiş, değerlendirme sonucunda şekil, amaç ve kapsam yönlerinden bir sorunun görülmediği ve görüşme formunun bu haliyle asıl uygulamada kullanılabilceği kanaatine varılmıştır. Görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çalışma grubuna ait demografik bilgiler ikinci bölümde ise görüşme soruları yer almaktadır. Araştırmanın çalışma grubu içerisinde yer alan kadın yöneticilere Y1'den başlayarak Y12'ye kadar isimler verilmiştir.

İşlem

Mersin İl Milli Eğitim Müdürlüğü kapsamında bulunan bağımsız anaokulu okul yöneticileriyle önceden görüşülerek çalışma hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra araştırmaya katılmak isteyen katılımcılarla 01.07.2017 tarihi ile 01.10.2017 tarihi arasında farklı gün ve saatlerde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme

169 / Emine YILMAZ BOLAT-Nursel ATA

öncesinde katılımcılara çalışmanın amacı ve yapılan görüşmenin gizliliği hakkında bilgiler verilmiş, katılım için gönüllü olup olmadıkları sorulmuştur. Görüşmeler yöneticilerin görev yaptıkları okullarda gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler katılımcılarla karşılıklı konuşma şeklinde gerçekleştirilmiş ve katılımcılardan yanıtlarını formlara yazmaları istenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunda yer alan katılımcıların her biri ile yapılan görüşme ortalama 30 dakika sürmüş toplam 12 kişi ile yaklaşık 360 dakika (6 saat) süren görüşmeler yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen verilerin önce kavramsallaştırılması daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanmasını gerektiren içerik analizi yöntemi kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Veriler araştırmacılar tarafından okunarak içerik analizi yapılmıştır.

Geçerlilik ve Güvenilirlik

Araştırmacıların araştırma sürecinde araştırmanın yöntem ve aşamalarını açık ve anlaşılır bir biçimde ifade etmesi, araştırmanın ham verilerinin başkaları tarafından incelenebilecek biçimde saklanması bu araştırmanın dış güvenilirliğini sağlayan konular olarak görülmektedir. Araştırma sorularının açık bir biçimde ifade edilmesi, araştırma verilerinin soruların gerektirdiği biçimde ayrıntılı ve amaca uygun bir biçimde toplanmaya çalışılması, araştırmacılar tarafından oluşturulan iki ayrı kodlamanın karşılaştırılması araştırmanın iç güvenilirliğini sağlayan nitelikler olarak değerlendirilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Bulgular ve Tartışma

Araştırmaya katılan okul yöneticilerine görev yaptıkları okulda kaynaştırma öğrencisi bulunup bulunmadığı, varsa hangi çeşit kaynaştırma eğitimine tabi çocuk bulunduğu sorulmuştur. Yapılan araştırmada toplam 12'si Yenişehir ve 15'i Toroslar ilçesinde olmak üzere toplam 27 çocuğun tam zamanlı kaynaştırma aldığı; 8'i Yenişehir ilçesinde ve 21'i Toroslar ilçesinde olmak üzere toplam 29 çocuğun ise yarı zamanlı kaynaştırma eğitimi aldığı belirlenmiştir. 7. Y ve 12. Y dışındaki yöneticilerin okuluna devam eden çocuklar ya yarı zamanlı veya tam zamanlı kaynaştırma eğitimi almaktadır. 12. Y kodlu yöneticinin görev yaptığı okulda 6 çocuk yarı zamanlı 2 çocuk ise tam zamanlı, 7. Y kodlu yöneticinin görev yaptığı okulda ise 2 çocuk yarı zamanlı 6 çocuk tam zamanlı kaynaştırma eğitimine tabiidir. 8. Y kodlu yönetici ise 3 çocuğun kaynaştırma uygulamasına tabii çocuk olduğunu ancak yarı zamanlı mı yoksa tam zamanlı mı kaynaştırmaya tabii olduğunu

bilmediğini belirtmiştir. Yöneticilerin açıklamalarına örnek olabilecek bazı alıntılar aşağıda sunulmuştur:

"Okulumuzda üç tane kaynaştırma öğrencisi bulunmaktadır. Hepsinin raporunda tam zamanlı yazmaktadır. Fakat ağır engelli oldukları için veliler yarı zamanlı getirmektedir". (Y1)

"8 kaynaştırma öğrencimiz var. 6 kişi tam zamanlı". (Y7)

"Her sınıfta kaynaştırma öğrencimiz var. 8 sınıfımız var. 6 tanesi yarı zamanlı". (Y12)

Tablodan görüldüğü üzere alt sosyoekonomik düzeydeki Toroslar ilçesinde daha fazla çocuk kaynaştırma eğitimi almaktadır. Sherman, düşük sosyo-ekonomik düzeyde bulunan çocukların ailesel stres, ebeveyn depresyonu ve tıbbi problemler gibi risk faktörleri ile karşılaşma ve bu risk faktörlerinden etkilenme sıklıklarının ve oranlarının, yüksek sosyoekonomik düzeydeki aileler ve çocuklarından daha fazla olduğuna dikkat çekmiştir (Ruffolo, Evans ve Lukens, 2003).

Okul yöneticilerinin kaynaştırma uygulamaları hakkındaki görüşlerine ilişkin elde edilen bulgular Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Kaynaştırma Uygulamaları Hakkında Okul Yöneticilerinin Görüşlerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Kaynaştırmaya ilişkin düşünceler	f	%
Amacına hizmet etmemektedir	7	36.8
Çocuklar açısından yararlı bir uygulamadır	5	26.3
Yarı zamanlı uygulandığında faydalı bir uygulamadır	2	10.5
Uygun koşullar sağlanırsa yarar sağlar	2	10.5
Faydalanma bireye göre farklılık gösterir	1	5.3
Çocuklara yarar sağladığını düşünmüyorum	1	5.3
Cevap vermeyen	1	5.3
Toplam	19	100.0

171 / Emine YILMAZ BOLAT-Nursel ATA

Tablo 1'de görüldüğü üzere genel olarak bakıldığında yarı zamanlı uygulanması veya uygun koşullar sağlanması gibi koşullara bağlanarak çocuklar açısından yararlı bir uygulama olarak görülmektedir. Sadece bir kişi cevap vermemiş ve yararlı bir uygulama olmadığını belirtmiştir. Okul yöneticileri kaynaştırma uygulamalarını yararlı bir uygulama olarak değerlendirmelerine karşın aynı zamanda amacına hizmet etmeyen uygulamalar olarak değerlendirmişlerdir (f=7).

"Kaynaştırma eğitimi özel eğitime muhtaç öğrencilerin toplumda yer edinmesi, birey olarak topluma ve yaşamın gerekliliklerine uyum sağlamaları açısından çok iyi olmakla beraber, bazı sıkıntıları da beraberinde getirmektedir. Bu öğrenciler için alt yapının ve fiziki ortamların elverişli olması, mevcut sınıf sayılarının uygun olması gerekmektedir." (Y5)

Kaynaştırma uygulamalarının doğru ve amacına uygun bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için bir takım ön hazırlıkların, düzenlemelerin, uyarlamaların yapılması, genel ilkelerin yerine getirilmesi ve temel ölçütlerin karşılanması gerekmektedir (Kargın, 2004). Kaynaştırma uygulamalarının amacına ulaşması, okul yöneticilerinin, öğretmenlerin bilgi, beceri ve tutumları ile okul-aile işbirliği ve özel eğitim uzmanlarının desteği gibi durumlara göre değişebilmektedir.

Kaynaştırma uygulamalarına dahil edilen çocuklar hakkındaki okul yöneticilerinin görüşlerine ilişkin bulgular Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Kaynaştırma Uygulamalarına Dahil Edilen Çocuklara İlişkin Okul Yöneticilerinin Görüşlerine Dair Frekans ve Yüzde Dağılımları

Kaynaştırmaya dahil edilen çocuklar	f	%
RAM tarafından tanımlanan özel gereksinimliler	8	30.7
Yaygın gelişimsel bozukluğu olanlar (otistikler vb)	3	11.5
Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olanlar	3	11.5
Zihinsel engelliler	3	11.5
Bedensel (ortopedik) engelliler	3	11.5
İşitme engelliler engelliler	2	7.7
Görme engelliler	1	3.9
Üstün zekalılar ve üstün yetenekliler	1	3.9
Ağır düzeyde engeli olmayanlar	1	3.9
Birden fazla alanda özel gereksinim duymayanlar	1	3.9
Toplam	26	100.0

Tablo 2'de görüldüğü üzere en çok kaynaştırma eğitimi alan birey için verilen cevaplardan en fazla kodlanan RAM tarafından gönderilen özel gereksinimliler (f=8) olmuştur. Verilen cevaplar incelendiğinde literatürle uyumlu bir bilgi ortaya çıkmıştır.

"Özel gereksinimli çocuklara daha çok faydalanır." (Y6)

"Her yıl değişiklik göstermekle beraber yaygın olarak otistik öğrenciler yararlanmaktadır." (Y7)

Özel gereksinimi olan çocukların, gösterdikleri yetersizliklere göre gruplandırılmalarında belirli bir görüş birliğinin olduğu söylenebilir. Bu gruplar zeka geriliği, öğrenme güçlükleri, duygu ve davranış bozuklukları, ileri derecede ve çoklu yetersizlikler, işitme yetersizlikleri, iletişim bozuklukları, görme yetersizlikleri, beden ve sağlıkla ilgili yetersizlikler, üstün zekalılar ve üstün yeteneklilerdir (Eripek, 2004, 5).

Kaynaştırma uygulamaları için gelen çocukların okula kabul ve kayıtlarının nasıl yapıldığına ilişkin bulgular Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Kaynaştırma Uygulamaları İçin Okula Kabul Edilen Çocukların Okula Kabullerine ve Kayıtlarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Kaynaştırma öğrencilerinin okula kayıt ve kabulleri	f	%
Okula başvuran tüm çocuklar kabul edilmektedir	4	30.8
Yönetmelik doğrultusunda kayıt yapılmaktadır	3	23.0
RAM'dan gönderilenler kayıt edilmektedir	2	15.4
Sınıf mevcutlarına göre değişmektedir	1	7.7
Her sınıfa bir tane kayıt alınmaktadır	1	7.7
Çocuğun evine en yakın okul ise kayıt yapılmaktadır	1	7.7
Öncelikli olarak kayıt yapmaktayım	1	7.7
Toplam	13	100.0

Tablo 3 incelendiğinde en çok kaynaştırma eğitimi almak üzere okula başvuran tüm çocukların alındığı (f=4) ve yönetmelik doğrultusunda kayıt ve kabullerinin gerçekleştirildiği belirtilmiştir.

MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre (2006), özel eğitime ihtiyacı olan bireyler için zorunlu öğrenim süresi, okul öncesi eğitim döneminde başlayıp ortaöğretim süresini de kapsamakta ve bu bireylerin yerleştirme ve kayıt işlemleri ilgili yönetmelikler doğrultusunda yapılmaktadır.

Kaynaştırma eğitimi alan çocukların sınıflara dağılımlarına ilişkin veriler Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Kaynaştırma Uygulamalarına Dahil Edilen Çocukların Sınıflara Dağılımına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Kaynaştırmaya öğrencilerinin sınıflara dağılımı	f	%
Sınıf mevcutlarına göre yerleştirme yapmaktayım	9	52.9
Engel türlerine göre yerleştirme yapmaktayım	3	17.6
Yaş grubunu dikkate alıyorum	2	11.8
Her sınıfa bir tane olacak şekilde yapıyorum	2	11.8
Yönetmeliği esas alıyorum	1	5.9
Toplam	17	100.0

Tablo 4'te görüldüğü üzere okul yöneticileri kaynaştırma eğitimi alan çocukları sınıflara yerleştirirken en çok sınıf mevcudunu dikkate almaktadır (f=9). Bu durumun kaynaştırma eğitimi alan çocuğun daha fazla ilgi ve gereksinim duymasıyla ilgili olduğu düşünülmektedir.

"Veli başvurusu olduğunda raporu gözönüne alınarak kaydı yapılmaktadır." (Y8)

Kaynaştırma eğitimi uygulamaları başlamadan yapılan ön hazırlıklara ilişkin veriler Tablo 5'de sunulmuştur.

Tablo 5. Kaynaştırma Eğitimi Uygulamaları Başlamadan Yapılan Ön Hazırlıklara İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Yapılan ön hazırlıklar	f	%
Ön hazırlık yapılmamaktadır	15	88.2
Cevap vermeyen	2	11.8
Toplam	17	100.0

Kaynaştırma eğitimi uygulamaları başlamadan yapılan ön hazırlıklara ilişkin veriler incelendiğinde ön hazırlık çalışmalarına yer verilmediği görülmektedir (f=15).

"Yapılmıyor." (Y4)

"Hayır." (Y6)

Varol (2010), 26 ilde kaynaştırma uygulaması yapılan 400 okulun müdürü, sınıf öğretmenleri ve veliler ile ilköğretim okullarındaki kaynaştırma uygulamalarının değerlendirilmesi amacıyla yaptığı tarama modelindeki araştırması sonucunda; kaynaştırma uygulaması yapılan ilköğretim okulu yöneticileri ve öğretmenlerinin kaynaştırma konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları,

175 / Emine YILMAZ BOLAT-Nursel ATA

kaynaştırma eğitimi öncesi bilgilendirilmedikleri, yeterince hazırlık yapmadıkları ve destek/yardım almadıkları, kaynaştırma öğrencilerine destek eğitim hizmetlerinin yeterince verilmediği, öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programını uygulamada en fazla yaşadıkları sorunun, sınıf kalabalıklığı nedeniyle zaman sorunu olduğu, eğitim materyali sıkıntısı çektikleri, okul yöneticilerinin kaynaştırma uygulamalarını kısmen yeterli bulduğu, kaynaştırma uygulamalarının velilerin beklentilerine cevap vermediği belirlenmiştir.

Kaynaştırma eğitimi alan çocuklar için yapılan fiziksel ortam düzenlemelerine ilişkin veriler Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Kaynaştırma Eğitimi Alan Çocuklar İçin Yapılan Fiziksel Ortam Düzenlemelerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Fiziksel ortam düzenlemeleri	f	%
Hiç bir düzenleme yapılmamaktadır	4	23.5
Engelliler için rampalı merdiven düzenlemesi	4	23.5
Tuvalet ve lavabo düzenlemesi	4	23.6
Sınıf içi düzenlemeler	3	17.6
Cevap vermeyen	2	11.8
Toplam	17	100.0

Tablo 6 incelendiğinde okul yöneticilerinin kaynaştırma eğitimi alan çocuklara yönelik olarak okullarında en çok rampalı merdiven düzenlemesi (f=4) ile tuvalet ve lavabo düzenlemesi (f=4) yaptıkları belirlenmiştir. Ayrıca hiç bir düzenleme yapmayan okul yöneticileri de mevcuttur (f=4). Bu durumun yapılacak olan fiziki düzenlemelerin maliyet içermesiyle ilgili olabileceği düşünülmektedir.

"Bu zamana kadar olan entegrelerde fiziksel çevre oluşturacak bir durum olmadı. Ufak sınıf içi düzenlemeler yapıldı." (Y7)

"Engelli merdiveni vb. Kaynaştırma öğrencisinin özellikle sınıf içinde öğretmen eğitim alanlarını bu çocuklarda dikkate alarak düzenlemektedir" (Y9)

Yılmaz (2004), yaptığı çalışmada ilköğretim çağına gelmiş engelli çocukların eğitim mekanlarını incelenmiş, ortopedik, görme ve işitme engelli öğrencilerin temel eğitim okullarındaki mekansal durumlarını, kaynaştırma eğitimine uygunluğunu

gözlem, tarama ve betimleme yoluyla değerlendirmiştir. Sonuç olarak mevcut ilköğretim okullarının kaynaştırma eğitimine uygun olmadığı ancak yapılacak düzenlemelerle adapte edilebileceği, kaynaştırma eğitimi uygulayan okulların ise mekansal açıdan yetersiz olduğunu belirlemiştir.

Kaynaştırma eğitimi uygulamaları kapsamında okulda yapılan eğitim çalışmalarına ilişkin veriler Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7. Kaynaştırma Eğitimi Uygulamaları Kapsamında Okulda Yapılan Eğitim Çalışmalarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Yapılan eğitim çalışmaları	f	%
Ailelere yönelik eğitim çalışmaları yapılmaktadır	5	29.4
Öğretmenlere yönelik eğitim çalışmaları yapılmaktadır	4	23.5
Hiç bir eğitim çalışması yapılmamaktadır	3	17.6
Bilgilendirme amaçlı seminer çalışmaları yapılmaktadır	2	11.8
Sosyal etkinliklere yer verilmektedir	1	5.9
Hizmetiçi eğitim çalışmaları yapılmaktadır	2	11.8
Toplam	17	100.0

Tablo 7'de görüldüğü üzere okulda yapılan eğitim çalışmaları daha çok velilere (f=5) ve öğretmenlere yönelik (f=4) olarak sürdürülmektedir. Çocukların özellikle de özel gereksinim duyanların eğitimleri için aile eğitimleri oldukça önemlidir. Özel gereksinimli bireyin gelişiminin ileriye götürülmesi için okul-aile işbirliği esastır.

"Evet. Öğretmen ve velilere yönelik çalışmalar, sosyal etkinlikler, seminer veya çeşitli aktiviteler yapılmaktadır." (Y9)

"Çocukların yetersizliklerine göre öğretmenlerimiz çalışmalarını planlayıp uyguluyorlar." (Y12)

Ülkemizde birçok sorunla karşılaşılan okul öncesi kaynaştırma uygulamalarının başarısının artması için okul öncesi öğretmenlerinin ve anne babaların desteklenmesi gerekmektedir. Kaynaştırma uygulamalarında hem okul öncesi öğretmenlerinin hem de özel gereksinimli çocuğa sahip anne babaların

177 / Emine YILMAZ BOLAT-Nursel ATA

kaynaştırma uygulamalarına ilişkin güçlüklerinin azaltılması oldukça önemlidir. Okul öncesi öğretmenlerine ve anne babalara gereksinimlerini karşılamaya yönelik destek eğitim programlarının uygulanması bu güçlükleri azaltmada yararlı olabilmektedir (Bayraklı ve Sucuoğlu, 2017).

Kaynaştırma eğitimi uygulamaları kapsamında okul yöneticilerinin görev ve sorumluluklarına ilişkin veriler Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8. Kaynaştırma Uygulamaları Kapsamında Okul Yöneticilerinin Görev ve Sorumluluklarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Okul yöneticilerinin görev ve sorumlulukları	f	%
Gerektiğinde rehberlik etmek	8	34.8
Eğitim ortamı düzenlemesi yapmak	5	21.8
BEP ve BÖP programı hazırlamak	3	13.1
Bilgi sahibi olmayanlar	2	8.8
İzleme çalışmaları yapmak	1	4.3
BEP planını onaylamak	1	4.3
Veli bilgilendirmesi yapmak	1	4.3
Hizmetiçi eğitim düzenlemek	1	4.3
Gerekli araç-gereç temin etmek	1	4.3
Toplam	23	100.0

Kaynaştırma eğitimi uygulamaları kapsamında yapılan çalışmalara bakıldığında okul yöneticileri en çok rehberlik görevlerinin olduğunu (f=8) ve eğitim ortamı düzenlemesi yapmaları gerektiğini bildirmişlerdir (f=5). Ayrıca BEP ve BÖP hazırlama konusunda sorumluluk sahibi olduğunu düşünen üç yönetici bulunmaktadır.

"Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri çalışma komisyonunda yer almak, öğretmenlerin planlarını incelemek, gerekli araç-gereçleri temin etmek, öğretmenlerin ihtiyaç duydukları hizmetiçi eğitimleri sağlamak." (Y12)

Okul yöneticilerine BEP ve BÖP kimler tarafından hazırlandığı sorulmuş ve alınan cevaplar Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9. BEP ve BÖP'ün kimler tarafından hazırlandığına ilişkin okul yöneticilerinin görüşlerine dair bulgular

BEP ve BÖP'ü hazırlayanlar	f	%
Öğretmenler hazırlar	4	33.3
Kaynaştırma ekibi hazırlar	4	33.3
Öğretmen okul yöneticisiyle hazırlar	2	16.8
RAM hazırlar	1	8.3
Sınıf ve özel eğitim öğretmeni birlikte hazırlar	1	8.3
Toplam	12	100.0

Bulgular incelendiğinde yöneticilerin 4'ü öğretmenin, 4'ü ise kaynaştırma ekibinin hazırladığını bildirmişlerdir. Bunun yanı sıra iki kişi öğretmenin okul yöneticisiyle birlikte hazırladığını, birer kişi ise RAM tarafından ve sınıf öğretmeniyle özel eğitim öğretmeni tarafından hazırlandığını bildirmişlerdir. Bu durum okul yöneticilerinin BEP-BÖP hazırlama konusunda yeterince bilgi sahibi olmadığını göstermektedir.

"Öğretmen tarafından çocuğun ihtiyacına göre hazırlanır." (Y9)

MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin (2006) 10. maddesine göre, özel eğitime ihtiyacı olan her birey için Eğitim Planı Örneği hazırlanır. Eğitim planında, bireyin tüm gelişim ve akademik disiplin alanlarındaki performansı ile öncelikli eğitim ihtiyaçlarına göre belirlenen yıllık amaçlar yer alır. Eğitsel değerlendirme ve tanılması ilk kez yapılan her bireyin eğitim planı özel eğitim değerlendirme kurulu tarafından hazırlanır. Eğitim planı yeniden hazırlanırken öğrencinin o yıla ait bireysel gelişim raporu ile bir önceki eğitim planı dikkate alınır. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde yapılan değişiklikle (14.3.2009/27169 RG) her tür ve derecedeki resmî veya özel okul/kurumlara devam eden öğrencilerin eğitim planının her yıl BEP geliştirme birimi tarafından yenileneceği belirtilmektedir. Aynı yönetmeliğin 23. maddesinde (d) "Kaynaştırma yoluyla eğitim uygulaması yapılan okul ve kurumlarda, bu yönetmeliğin 73 üncü maddesinde yer alan hükümler doğrultusunda BEP geliştirme birimi oluşturulur"

179 / Emine YILMAZ BOLAT-Nursel ATA

denilmektedir. 73. maddeye göre okul/kurum müdürü veya görevlendireceği bir müdür yardımcısı bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme birimi başkanı olarak görev yapar. Birim başkanının görevleri; birimde görev alacak üyeleri belirleyerek BEP geliştirme birimini oluşturmak, birimde gerektiğinde görev alacak üyelerin katılımını sağlamak, BEP'in geliştirilmesi, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesinde, öğrencinin ihtiyaçları doğrultusunda kurum içi yapılacak düzenlemelere ilişkin tedbir almak, BEP geliştirilmesi, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesinde ihtiyaç duyulan araç-gereç ve eğitim materyallerinin geliştirilmesi veya sağlanması için özel eğitim hizmetleri kurulu ile eş güdümlü çalışmaktır. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinin 72. maddesinde özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin eğitimlerini sürdürdükleri okul ve kurumlarda eğitim performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda BEP'lerini hazırlamak amacıyla bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme birimi oluşturulur. Bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme birimi, okul/kurum müdürü veya görevlendireceği bir müdür yardımcısının başkanlığında; bir gezerek özel eğitim görevi yapan öğretmen, bir rehber öğretmen, bir eğitim programları hazırlamakla görevlendirilen öğretmen, öğrencinin sınıf öğretmeni, öğrencinin dersini okutan ilgili alan öğretmenleri, öğrencinin velisi, öğrenciden oluşmaktadır.

Kaynaştırma eğitimi uygulamasına yönelik yaşanan sorunlara ilişkin okul yöneticilerinin önerileri Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10. Kaynaştırma eğitimi uygulamasına yönelik yaşanan sorunlara ilişkin okul yöneticilerinin görüşlerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Kaynaştırma eğitiminde karşılaşılan sorunlar	f	%
Personel yetersizliği	5	19.2
Sınıfların kalabalık olması	5	19.2
Öğretmenin çocuğu istememesi	3	11.6
Mesleki yetersizlik	2	7.7
Ağır engellilerin kaynaştırma eğitimi için gönderilmesi	2	7.7
Tam zamanlı kaynaştırma	2	7.7
Öğrencilerin uyum problemleri	2	7.7
Velilerin yüksek beklentisi	2	7.7
Bilgisi olmayanlar	2	7.7
Fiziksel yetersizlik	1	3.8
Toplam	26	100.0

Bulgular incelendiğinde yöneticiler, okulda karşılaşılan sorunların başında personel yetersizliği (f=5) ve sınıfların kalabalık olduğunu (f=5) ifade etmiştir. Bunun yanı sıra öğretmenlerin kaynaştırma öğrencisi istemediği (f=3); öğretmenlerde mesleki yetersizlik olduğunu (f=2), ağır denecek düzeyde birden fazla engeli olan öğrencilerin kaynaştırma eğitimine tabi tutulmasının sınıfta sorun oluşturduğu (f=2), tam zamanlı kaynaştırmanın eğitimi güçleştirdiğini (f=2), öğrencilerin uyum problemi yaşadığını (f=2), velilerin yüksek beklentisinin sıkıntılara neden olduğunu (f=2), konuyla ilgili bilgisi olmayan yöneticilerin varlığı (f=2) ve fiziksel yetersizlik (f=1) konusunda birçok sıkıntının yaşandığı görülmektedir.

"Destek personel yetersizliği, okul öncesi öğretmenin yetersizliği." (Y11)

"Sınıf mevcudunun yoğunluğu kaynaştırma öğrencisinin verimini düşürüyor. Tam zamanlı kaynaştırmada özel çocuklarımız çok sıkılıyor ve sınıfın düzeninide bozuyor ." (Y7)

MEB'in sınıf ortamlarında daha az personel ile daha çok çocuğun istihdamı sağlanarak okullaşma oranlarını arttırma girişimleri ile çözümleme yoluna gittiği

181 / Emine YILMAZ BOLAT-Nursel ATA

bilinmektedir. Ancak, bu uygulamanın sonucu sınıflardaki çocuk sayısının artışına bağlı olarak fiziksel mekân, materyal yetersizliği ve sınıf içi problem davranışların sıklığının öğretmenlerinin sorunlar karşısında çaresizlik yaşadığını göstermektedir.

Kaynaştırma eğitimi uygulamasına yönelik yaşanan sorunlara ilişkin okul yöneticilerinin önerileri Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo11. Kaynaştırma eğitiminin başarıya ulaşması için, yaşanan sorunlara ilişkin okul yöneticilerinin önerilerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Kaynaştırma eğitiminin başarıya ulaşması için öneriler	f	%
Hizmetiçi eğitim yapılmalıdır	6	30.0
Destek personel olmalıdır	3	15.0
Önhazırlık olmalıdır	2	10.0
Özel eğitim ve rehber öğretmenden destek alınmalıdır	2	10.0
Sınıflar kalabalık olmamalıdır	2	10.0
Kaynaştırma eğitimi özel eğitim tarafından yapılmalıdır	1	5.0
Yarı zamanlı kaynaştırma yapılmalıdır	1	5.0
Velilerle işbirliği sağlanmalıdır	1	5.0
Aile eğitimi yapılmalıdır	1	5.0
Donanım yetersizliği bulunmamalıdır	1	5.0
Toplam	20	100.0

Bulgular incelendiğinde; kaynaştırma eğitimin başarıya ulaşması için hizmetiçi eğitimlerin yapılması (f=6) ve destek personelin varlığının (f=3) sorunu büyük ölçüde çözeceği görüşünün yaygın olduğu görülmektedir. Aynı zamanda önhazırlık çalışmaları (f=2) ve özel eğitim ile rehber öğretmenlerden alınan desteğin (f=2) önemli olduğu vurgulanmıştır. Başarılı bir kaynaştırma eğitimi için yarı zamanlı kaynaştırma (f=1), velilerle işbirliği (f=1) ile donanımın önemi (f=1) yöneticiler tarafından ifade edilmiştir.

"Bu konuda öğretmen ve idarecilere eğitici (Seminer, kurslar) çalışmalar yapılması" (Y9)

"Kaynaştırmalar yarı zamanlı olmalı.Öğretmenin ön gördüğü zaman diliminde yapılmalıdır.Ayrıca sınıf mevcudu 20 ve üzeri ise osınıfta kaynaştırma olmamalıdır." (Y7)

Özel gereksinimli öğrencinin gerekli destek hizmetler sağlanarak, tam ya da yarım zamanlı olarak kendisi için en az sınırlandırılmış eğitim ortamı olan normal eğitim sınıflarında eğitim görmesi" şeklinde tanımlanan kaynaştırma eğitiminde, özel gereksinimli öğrencinin özel eğitim desteğinin ihmal edilmemesi, yani özel gereksinimli öğrenci için en az sınırlandırılmış eğitim ortamının sağlanması oldukça önemlidir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2007, s. 7; Sucuoğlu ve Kargın, 2008, s. 29).

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu araştırmanın amacı, bağımsız anaokullarında görev yapan okul yöneticilerinin kaynaştırma uygulamaları konusundaki görüşlerinin belirlemesi amacıyla yapılmış olup aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Araştırmaya katılan okul yöneticilerinin görev yaptığı okullarda kaynaştırma uygulamasına tabii çocuklar bulunmakta olup, bu çocuklardan 12'si Yenişehir ve 15'i Toroslar ilçesinde olmak üzere toplam 27 çocuğun tam zamanlı kaynaştırma aldığı; 8'i Yenişehir ve 21'i Toroslar ilçesinde olmak üzere toplam 29 çocuğun ise yarı zamanlı kaynaştırma eğitimi aldığı belirlenmiştir. Okul yöneticilerinin kaynaştırma uygulamaları hakkındaki görüşleri değerlendirildiğinde, bu uygulamaları yararlı olarak değerlendirmelerine karşın aynı zamanda amacına hizmet etmeyen uygulamalar olarak değerlendirdikleri belirlenmiştir. Kimlerin kaynaştırma eğitimi aldığına ilişkin cevaplardan en fazla kodlananın RAM tarafından gönderilen özel gereksinimliler olduğu ortaya konmuştur. Kaynaştırma eğitimi alan çocukların okula kayıt ve kabullerinin nasıl yapıldığına ilişkin görüşleri değerlendirildiğinde okula başvuran tüm çocukların alındığı ve yönetmelik doğrultusunda kayıt ve kabullerinin gerçekleştirildiği belirlenmiştir. Okul yöneticilerinin kaynaştırma eğitimi alan çocukları sınıflara yerleştirirken en çok sınıf mevcudunu dikkate aldığı ve bunun için ön hazırlık yapılmadığı ortaya konmuştur. Okul yöneticilerinin kaynaştırma eğitimi alan çocuklara yönelik olarak okullarında fiziksel ortam düzenlemelerinden en çok rampalı merdiven düzenlemesi (f=4) ile tuvalet ve lavabo düzenlemesi yaptıkları, bazı yöneticilerin hiçbir düzenleme yapmadığı belirlenmiştir. Okulda yapılan eğitim çalışmalarının velilere ve öğretmenlere yönelik olarak gerçekleştirildiği, okul yöneticilerinin kaynaştırma uygulamaları kapsamındaki görevlerine ilişkin olarak en çok rehberlik ve eğitim ortamı düzenlemesi yapmak olduğu, buna karşın iki yöneticinin görev ve

183 / Emine YILMAZ BOLAT-Nursel ATA

sorumluluklarının bilincinde olmadığı belirlenmiştir. BEP ve BÖP'ü kimlerin hazırlaması gerektiğine ilişkin bulgular incelendiğinde yöneticilerin 4'ü öğretmen, 4'ü ise kaynaştırma ekibinin hazırlaması gerektiğini bildirmiş olup bu konuda okul yöneticilerinin yetersiz bilgiye sahip olduğu görülmüştür. Okul yöneticilerinin karşılaştıkları sorunların başında personel yetersizliği ve sınıfların kalabalıklığı nedeniyle yaşanan sorunlar olduğu saptanmıştır. Bu sorunların yaşanmaması, kaynaştırma eğitimin başarıya ulaşması için hizmetiçi eğitimlerin yapılması, yardımcı destek personeli istihdamı, ön hazırlık çalışmalarına yer verilmesi ve özel eğitim ile rehber öğretmenler desteği, yarı zamanlı kaynaştırma, velilerle işbirliği ve donanım desteği gerektiği bildirilmiştir.

Bu sonuçlar doğrultusunda bazı öneriler geliştirilmiştir:

1. Okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin özel gereksinim duyan çocuklar ve kaynaştırma eğitimleri hakkında mesleki bilgi ve becerilerinin artırılmasına yönelik olarak hizmetiçi eğitim faaliyetlerine katılmaları sağlanabilir.
2. Kaynaştırma uygulamaları için okullara yönlendirilen çocukların gelişimsel değerlendirmelerine gerekli hassasiyet gösterilmelidir.
3. Kaynaştırma uygulamalarında gerekli personel desteği sunulmalıdır.
4. Kaynaştırma uygulamalarının daha verimli olması açısından okullarda destek odaları açılabilir.
5. Kaynaştırma uygulamaları için sınıf mevcudunun az tutulmasına yönelik yasal düzenlemeler yapılabilir.
6. Kaynaştırma uygulamalarının amacına ulaşmasına yardım etmesi açısından ön hazırlık çalışmalarına önem verilebilir.
7. Kaynaştırma eğitimi için her okul için olmasa bile belli bir bölgede çalışmalar yapacak özel eğitim öğretmenleri görevlendirilebilir.
8. BEP ve BÖP hazırlamada ekip çalışmaları teşvik edilmelidir.
9. Bu araştırmanın çalışma grubunu okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan okul yöneticileri oluşturmuştur. Başka bir araştırmada bu kurumlarda görevli müdür yardımcılarının, öğretmenlerin, okuldaki diğer personellerin ve ebeveynlerin görüşlerine de başvurulabilir.
10. Araştırma nitel bir çalışma olup görüşme yoluyla gerçekleştirilmiştir. Bu konuya ilişkin nicel bir çalışma yapılabilir.

KAYNAKLAR

- AKTEPE**, V. (2014). Okul yöneticilerinin seçme ve yetiştirme uygulamalarına yönelik öğretmen ve yönetici görüşleri. *Turkish Studies*, 9(2), 89-105.
- BATU**, S. ve Kırcaali-İftar, G. (2007). *Kaynaştırma*. Ankara: KÖK Yayıncılık.
- BAYRAKLI**, H. ve Sucuoğlu, B. (2017). *Okul öncesinde kaynaştırma aile eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- BÜYÜKÖZTÜRK**, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. A., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- CAN**, N. (2008). Okul yöneticilerinin yönetimde cinsiyet faktörüne ilişkin görüşleri. *Eğitim ve Bilim*, 33(147), 35-41.
- CEMALOĞLU**, N. (2005). Türkiye’de okul yöneticisi yetiştirme ve istihdamı: varolan durum, gelecekteki olası gelişmeler ve sorunlar. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 249-274.
- ÇELIKTEN**, M. (2016). Okul örgütü ve yönetimi. V. Çelik (Ed.), *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi* (s. 123-142). Ankara: Pegem Akademi.
- ERİPEK**, S. (2004). Özel gereksinimi olan çocuklar ve özel eğitim. *Özel eğitim* (s. 1-14), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- GLESNE**, C. (2013). *Nitel araştırmaya giriş*, (Çev. A. Ersoy ve P. Yalçınoğlu). Ankara: Anı Yayıncılık.
- KARGIN**, T. (2004). Kaynaştırma: Tanımı, Gelişimi ve İlkeleri Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fak., *Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 1-13.
- MEB**, (2006). *Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği* (31.05.2006/26184), http://mevzuat.meb.gov.tr/html /26184_0.html
- MILES**, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2th Ed). California: Sage Publications.
- RUFFOLO** M.C., Evans, M.E., & Lukens, E.P. (2003). Primary prevention programs for children in the social service system. *Journal of Primary Prevention*, 23(4), 425.
- SUCUOĞLU**, B., & Kargin, T. (2008). *İlköğretimde Kaynaştırma Uygulamaları Yaklaşımlar, Yöntemler, Teknikler*. İstanbul: MorpaYayınları.

185 / Emine YILMAZ BOLAT-Nursel ATA

ŞAHİN, C. (2013). Bir eğitim örgütü olarak okulun yapısı ve işleyişi. N. Can (Ed.), *Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi* (s. 63-92), Ankara: Pegem Akademi.

TAYMAZ, H. (2009). *Okul yönetimi* (9. Baskı). Ankara: Pegem.

ÖZAYDIN, L., Çolak, A. (2011). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine Ve “Okul Öncesi Eğitimde Kaynaştırma Eğitimi Hizmet İçi Eğitim Programı”na İlişkin Görüşleri. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi, 1(1)*, 193.

VAROL, Ç. (2010). *İlköğretim okullarındaki kaynaştırma uygulamalarının değerlendirilmesi*. Millî Eğitim Bakanlığı, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı (EARGED), Ankara: MEB Kaynak Kitaplar Dizisi.

VURAL, Ö. (2008). *Okul öncesi eğitim kurumu yöneticilerinin liderlik özellikleri ve empatik becerilerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

YILDIRIM, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

YILMAZ, B. (2004). *Engelli Kullanıcılar İçin Temel Eğitim Binaları Tasarımının Kaynaştırma Eğitimine Yönelik İncelenmesi*. Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

